

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Portretten en bedienden: catalogus 55-75 [inleiding]

Kolfin, E.E.P.

Published in:

Black is beautiful: Rubens tot Dumas

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kolfin, E. (2008). Portretten en bedienden: catalogus 55-75 [inleiding]. In E. Kolfin, & E. Schreuder (Eds.), *Black is beautiful: Rubens tot Dumas* (pp. 241). Amsterdam [etc.]: De Nieuwe Kerk [etc.].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <http://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Portretten en bedienden

De Engelsman William Aglionby schreef in 1685 'The Dutch in the midst of their Boggs and ill air, have their houses full of pictures, from the highest to the lowest.' Aglionby was slechts een van de vele buitenlanders die zich verwonderde over de Hollandse manie om woonhuizen te decoreren met schilderijen.

Aan het begin van de zeventiende eeuw ontstond er inderdaad een geheel nieuwe en in Europa unieke markt voor schilderijen. Meer dan ooit waren die kunstwerken gericht op particulieren. Dat leidde tot de bloei van nieuwe genres als landschap, stillevens, 'genre', ofwel voorstellingen schijnbaar uit het leven van alledag, en figuren en typen (ook wel 'tronies' genoemd), terwijl oude genres als Bijbelse en mythologische historievoorstellungen en het portret kwalitatief en kwantitatief tot nieuwe hoogten werden opgestuwd. In al deze genres werden ook zwarte mensen opgenomen, grotendeels als gevolg van de toenemende contacten met Afrikanen vanaf circa 1630. Op stillevens, genrestukken en portretten werden zwarte jongetjes van ongeveer tien jaar populair als pages of slaaf-bedienden van hun rijke blanke meesters. Op tronies, waar zij als enige op stonden, kregen Afrikaanse mannen exotische rollen te vervullen, bijvoorbeeld van Moorse prins of koning. Vrouwen werden regelmatig zo afgebeeld dat ze associaties zullen hebben gewekt met courtisanes. Ten slotte verscheen ook een klein aantal portretten, hoofdzakelijk van zwarte mannen die enige tijd in de Nederlanden verbleven uit hoofde van diplomatie of studie. Een heel enkele keer, meestal op een familieportret, werd ook een bediende geportretteerd.

Veel van die werken werden voorbereid in de ateliers, waardoor er nog een aantal olieverfstudies en studies op papier bestaat van zwarte modellen. Het ging de schilders daarbij vooral om het hoofd en de

kleding, al waren deze werken niet bedoeld als portret maar als anonieme figuur die later in een grotere voorstelling verwerkt zou kunnen worden.

Deze zeventiende- en achttiende-eeuwse schilderijen werden eerst en vooral gemaakt voor een Hollands publiek en ze kwamen dus tegemoet aan de verwachtingen van dat publiek. Dat Hollanders inderdaad hun huizen decoreerden, blijkt wel uit de vele boedelinventarissen die ons uit die tijd zijn overgeleverd. Bij Heere Pieter de Boer in Haarlem hing in 1703 bijvoorbeeld een stillevens van de schilder Jurriaen van van Streeck 'verbeeldende een moor en fruijt'. Reinier van Cuijk had in 1712 in zijn huis aan de Oude Schans in Amsterdam een schilderij van 'de juffrouw met de Moor', blijkbaar een portret van zijn dochter met een Afrikaanse page. Cornelia Quina, ook in Amsterdam, had 'Een trony van een moor voor [op] de schoorsteen', dat in 1685 getaxeerd werd op tien gulden, en de Amsterdammer Cornelis Coenniss had in 1643 'Een schilderije van Sint Pilippus ende de Moor' dat fl. 2,50 waard was. 'Twee Bresilise landschappen van Post' hingen in 1682 bij ene Maria Zeeman die in Amsterdam woonde. Behalve schilderijen waren ook prenten en kunstnijverheid geliefde huisraad. Bij kunsthandelaar Johannes de Renialme was in 1657 'Een moor ende moorinne' te koop, wat blijkens de prijs van één gulden een prent zal zijn geweest. Verder had hij 'Een verheven moortje, in 't gout gevaet' voor maar liefst vijftig gulden en een snijwerkje 'daerin een moortje, van coleuren', voor acht gulden: keuze genoeg dus voor wie een kunstwerk met een Afrikaan in huis wilde halen.

EK

Literatuur

Sluifier 2003; The Getty Provenance Index: www.getty.edu/research/conducting_research/provenance_index/